УДК [725.1:379.8]:316.75-044.325"20" **Ткач Н.В.**

ЗАКЛАДИ ДОЗВІЛЛЯ ЯК КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН: ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ І ФОРМ ВІДПОЧИНКУ В XXI СТОЛІТТІ

У статті досліджується феномен закладів дозвілля як важливої складової культурного простору сучасного суспільства. Аналізується трансформація цінностей і форм відпочинку в контексті глобалізації, цифровізації, зміни соціокультурних практик та зростаючої індивідуалізації вільного часу.

Ключові слова: заклади дозвілля, культура, відпочинок, цінності, трансформація, XXI століття.

The article explores the phenomenon of leisure institutions as an essential component of the cultural space of contemporary society. It analyzes the transformation of values and forms of recreation in the context of globalization, digitalization, changes in sociocultural practices, and the growing individualization of free time.

Keywords: leisure institutions, culture, recreation, values, transformation, the 21st century.

У сучасному світі заклади дозвілля виконують не лише функцію відпочинку, а й стають осередками, центрами культурного обміну, соціалізації та творчої самореалізації особистості. Вони перетворюються на багатофункціональні простори, які сприяють формуванню нових соціальних зв’язків, розвитку критичного мислення, реалізації креативного потенціалу та підтримці ментального здоров’я.

Особливо важливу роль такі заклади відіграють для молоді, яка шукає не просто звичайної розваги, а змістовного, емоційного та інтелектуально збагачувального дозвілля.

Глобалізація, розвиток цифрових технологій, мобільність і зростаючий вплив віртуального середовища призвели до суттєвих змін у сприйнятті дозвілля як соціокультурної цінності.

На наші глибокі переконання, традиційні форми проведення вільного часу поступово доповнюються або витісняються новими, інтерактивними та мультимедійними форматами.

Таким чином молоді люди дедалі частіше надають перевагу просторам, які поєднують культурний, соціальний та освітній досвід, наприклад, коворкінги, культурно-освітні центри, креативні хаби, арт-простори, інтерактивні музеї та інші платформи, що стимулюють комунікацію, співпрацю та самовираження.

У цьому контексті важливим завданням є дослідження трансформацій цінностей і форм відпочинку, оскільки саме ці зміни відображають глибші процеси, що відбуваються в соціокультурному середовищі XXI століття.

Аналіз дозвіллєвих практик дає змогу краще зрозуміти потреби сучасного суспільства, особливо молодіжного середовища, а також окреслити перспективи розвитку культурної політики, урбаністики та освітніх стратегій, зорієнтованих на якісне перетворення публічного простору.

До проблем вивчення закладів дозвілля як культурного феномену звертають свої погляди такі українські науковці як О.М. Панченко [1], І.О. Перетятко [2], І.В. Петрова [3], О.Ю. Шмаюн [5] та інші.

Однак, незважаючи на певний обсяг наукових робіт, присвячених різноманітним проблемам функціонування культурних закладів дозвілля є аспекти, які й досі залишаються недостатньо висвітленими.

Мета статті: дослідити заклади дозвілля як культурний феномен XXI століття, що відображає багатовекторність сучасних соціокультурних процесів.

У межах роботі передбачено виявлення ключових тенденцій трансформації цінностей та форм організації відпочинку, зокрема в контексті глобалізації, цифровізації та зростання ролі креативних індустрій.

Завдання дослідження охоплюють:

- аналіз соціокультурного й технологічного впливу на сучасні практики дозвілля;
- вивчення нових форматів інтегрованої культурної платформи;
- оцінку процесів індивідуалізації вільного часу, що виявляється у зростанні попиту на персоналізовані, гнучкі та інноваційні моделі відпочинку.

Доцільно зазначити, що особливу увага приділено вивченню взаємодії глобальних і локальних тенденцій, а також пошуку механізмів гармонізації традиційних і новітніх культурних практик у сфері дозвілля.

Цікавими і корисними для нас стали матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасний культурно-мистецький простір: креативні та інформаційно-комунікативні трансформації», яка відбулася 21–22 червня 2022 року в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв. Матеріали конференції присвячені актуальним питанням стану культурно-мистецького простору в умовах сьогодення, теоретичним питанням культурної дозвіллєвої практики, соціальним комунікаціям в умовах глобальних трансформацій сучасності. Проаналізовано сучасні тенденції та інновації функціонування культурних і креативних індустрій. Висвітлено вітчизняний і зарубіжний досвід у розвитку інформаційних комунікацій та технологій [4]. Науковці констатують факт того, що культурний феномен глибинної духовної, солідарної взаємодії в суспільстві постає відправним аспектом пошуку системи духовних цінностей і змістоутворювальних

культурологічних смислів феномену суспільного ідеалу в соціокультурному хронотопі України початку XXI століття [4, с. 7].

Тож, заклади дозвілля відіграють важливу роль у процесах соціалізації, створенні комунікативних платформ і розвитку креативних спільнот. Молодіжні клуби, культурні хаби та арт-простори є середовищем для обміну ідеями, досвідом і спільної творчості.

Акцентуємо увагу на тому, що культурно-дозвіллєві установи також відіграють досить значну роль у формуванні локальної ідентичності та збереженні культурної спадщини. Відвідувачі активно залучаються до інтерактивних програм, що сприяють розвитку культурної компетентності та формуванню ціннісного сприйняття мистецтва.

Підкреслюємо, що використання цифрових технологій, VR/AR та соціальних мереж сприяє формуванню нових гібридних форматів дозвілля, які поєднують фізичну та віртуальну взаємодію. Такі інструменти дозволяють адаптувати досвід відвідування до індивідуальних потреб, залучати нову аудиторію та інтегрувати освітні елементи у культурно-дозвіллєву діяльність.

О.Ю. Шмаюн зазначає: «…дозвіллєва діяльність сприймається як процес культуротворення, що має стимулювати розвиток творчої індивідуальності, передбачає різноманітність культурно-дозвіллєвих та рекреаційних заходів, створює умови для виявлення та задоволення свободи вибору дозвіллєвих потреб та інтересів» [5, с. 261].

Звичайно, сучасні відвідувачі очікують індивідуалізованого підходу, обираючи заклади відповідно до власних інтересів, стилю життя та своїх уподобань у соціальних мережах. Це трансформує традиційні моделі організації дозвілля й вимагає впровадження нових управлінських стратегій у сфері культурного менеджменту.

Отже, доходимо висновку, що у XXI столітті заклади дозвілля постають як багатовимірні культурні феномени, які не лише задовольняють потребу у відпочинку, а й відображають динаміку соціокультурних процесів у глобалізованому світі. Вони функціонують як середовища, в яких трансформуються суспільні цінності, формуються нові моделі соціальної взаємодії та проявляється зростаюча індивідуалізація дозвіллєвих практик.

Сучасні тенденції демонструють інтеграцію культурних, соціальних і технологічних складових: від поєднання традиційних форм розваг із цифровими інноваціями – до створення мультимедійних платформ, що об’єднують мистецтво, гастрономію, музику та комунікацію.

Важливою залишається й роль локальної ідентичності, адже заклади дозвілля нерідко виступають репрезентантами культурних особливостей конкретної спільноти чи міста, водночас сприяючи збереженню обрядів, традицій та відкритості до глобальних трендів.

Використання інноваційних технологій – віртуальної та доповненої реальності, інтерактивних платформ, онлайн-сервісів – суттєво змінює

способи організації вільного часу, надаючи йому нових форм і змістів.

У перспективі подальших досліджень передбачається глибший аналіз впливу цифровізації на культурні практики, вивчення змін у просторовій організації закладів дозвілля, а також оцінка ефективності інтегрованих соціокультурних форматів, які поєднують відпочинок, освіту та творчість у єдиний культурний контекст.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Панченко, О.М. (2019). Організація та проведення культурно-дозвіллєвих заходів як чинник розвитку туризму. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки, 3 (2), С. 105–108.
2. Перетятко, І.О. (2018). Культурно-дозвіллєва діяльність як форма організації дозвілля в сучасних умовах. Теорія і практика управління соціальним розвитком, 2 (13), С. 77–84.
3. Петрова, І.В. (2011). Культурно-дозвіллєві практики населення сучасної України: тенденції та пріоритети. Культура і сучасність, 1, 108–112
4. Сучасний культурно-мистецький простір: креативні та інформаційно-комунікативні трансформації : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 21–22 червня 2022 р. М-во культ. та інформ. політики України; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. Київ : НАКККіМ, 2022. 195 с.
5. Шмаюн, О.Ю. (2020). КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВИЙ ЦЕНТР ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАКЛАД ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ. Питання культурології, (36), 260–268. https://doi.org/10.31866/2410-

Наукова керівниця **докторка педагогічних наук, професорка Л.І. Лимаренко**